

Wat is de oudste taal ter wereld?

Stijn Verleyen

Organische en biologische metaforen worden al heel lang op taal toegepast. Ook wij spreken van zogenaamde ‘dode’ talen zoals Latijn en Grieks, over de ‘vitaliteit’ van bepaalde sociale of geografische varianten van een taal, en over de ‘evolutie’ van taal. De question jambon van dit nummer lijkt zich ook in die logica in te schrijven: wat leeft, heeft immers noodzakelijkerwijze een leef-tijd. Bijgevolg zou men de vraag kunnen stellen welke taal de oudste van allemaal is.

In de negentiende eeuw was een biologische, ‘naturalistische’ visie op taal ruim verspreid (cf. Desmet 1996). Vooral de Duitse taalkundige August Schleicher, de eerste die systematisch de proto-Indo-Europese oertaal probeerde te reconstrueren, had uitgesproken evolutionaire ideeën in verband met taal. In 1857 publiceert Charles Darwin *The Origin of Species*, wat Schleicher inspireert tot een essay over de toepassing van het darwinisme op de taalkunde (*Die Darwinische Theorie und die Sprachwissenschaft*). Hij ziet talen als levende organismen, die net als andere levensvormen geboren worden, groeien, en ten slotte degenereren en sterven. Het proces van groei en vervolmaking gebeurt in de prehistorische fase, waar we niks over weten. Van zodra de historische fase begint, krijgen we enkel verval en aftakeling, aldus Schleicher, wiens visie ruime navolging kreeg.

Nochtans had een andere beroemde taalkundige, die helaas weinig onmiddellijke invloed heeft uitgeoefend op de ontwikkeling van de historisch-vergelijkende grammatica, heel andere ideeën geformuleerd: Wilhelm von Humboldt, hervormer van het Duitse onderwijssysteem en briljante geest, legde er de nadruk op dat we taal niet als *ergon* (afgewerkt product), maar wel als *energeia* (dynamische creatie) dienen te beschouwen. Taal wordt als het ware bij elke spreekact ‘opnieuw geboren’, haar bestaanswijze is steeds contingent en voorlopig, en ze heeft in die zin ook geen leeftijd.

In de twintigste eeuw zou dit Humboldtiaanse onderscheid terug opgenomen worden door Eugenio Coseriu, die er een van de hoekstenen van zijn theorie van maakte. Coseriu (1958) trekt ten strijde tegen organicistische taaltheorieën, en legt de nadruk op de individuele creativiteit van de spreker, die steeds opnieuw de taal ‘her-schept’ – een gedachte die uiteraard moeilijk verzoenbaar is met Schleichers evolutionair model.

Vandaag zijn de meeste, zoniet alle, taalwetenschappers het erover eens dat Schleicher fout zat. Talen zijn geen ‘objecten’ die een bepaalde leeftijd hebben, maar bestaan slechts bij de gratie van sprekers, die uiteraard continu veranderen. Het heeft bijvoorbeeld geen zin om de leeftijd van het Latijn te bepalen, want wat wij ‘Latijn’ noemen is slechts een artificiële momentopname binnen een talige traditie die lang voor Cicero en co begon, en lang daarna verderging. Uit het Latijn ontstonden immers de verschillende Romaanse talen, die we elk op zich als een doorgedreven variant van het Latijn kunnen beschouwen.

Referenties

Coseriu, Eugenio. 1958. *Sincronía, diacronía e historia: el problema del cambio lingüístico*. Montevideo: s.n.

Desmet, Piet. 1996. *La linguistique naturaliste en France (1867-1922) : nature, origine et évolution du langage*. Leuven-Paris : Peeters.